

לומדים ביחד

האדם עץ השדה // עצות מהעצים

כי האדם עץ השדה / כמו האדם הוא עץ השדה /
 כמו האדם הוא עץ השדה / ואני לא יונק איפה הייתי ואיפה אהיה /
 כמו עץ השדה... [נורית גלרון]

משמעותו של ט"ו בשבט, נוגעת בעיקרה להלכות ולמצוות התלויות בארץ, אך במרוצת הדורות, חרג ט"ו בשבט מן המסגרת הבלעדית של מצוות התלויות בארץ, והפך להיות החג המאפיין את ארץ ישראל, ליום ההזדהות עם הטבע והאדמה, למנהג הנטיעות, ולאכילת פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל. בשורות הבאות ננסה לגעת במשמעותו של החג הזה מן הפן החינוכי, הערכי והאישי הנוגע לנו כבני אדם. ונקבל 3 עצות מעצימות מהעצים. מקור מפורסם בהקשר זה הוא הפסוק "כי האדם עץ השדה", עליו מבוסס השיר בו פתחנו. אלא שעיון בפסוקי התורה חושף בפנינו את מקורו של המשפט בהקשר קצת פחות פסטורלי. הפסוקים הללו שאפופים בריח אבק סמך של מלחמה, פונים אל החייל היוצא אל הקרב בציווי שלא להשחית את עצי העיר אותה הוא יותר לכבוש.

1

נקרא את הפסוק:

ספר דברים כ, יט

"כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדם עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור".

← על פי המתואר בפסוק: דונו, האם האדם דומה לעץ או שונה ממנו? האם ניתן לדעתכם להשוות ביניהם?

2

קראו את המקור הבא בפירוש רש"י על הפסוק:

רש"י דברים כ י"ט

"כי האדם עץ השדה - הרי 'כי' משמש בלשון תמיהה. 'וכי האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך להתיסר ביסורי רעב וצמא כאנשי העיר?! למה תשחיתנו?'"

← לפי הפיסקה הזו - האם ניתן להשוות בין האדם לבין העץ?

← רש"י מסביר שביטוי "כי האדם עץ השדה" אינו מופיע בפסוק בסימן קריאה, כקביעה, אלא בסימן שאלה ותמיהה [כלומר - האדם הוא לחלוטין אינו עץ השדה, לכן אין סיבה לעקור אותו בזמן מלחמה]. האדם אינו עץ, יש ממנו מערכת ציפיות וחוקים שונים במהות. אמנם עם זאת, מקורות אחרים, יוצרים קשר בלתי מעורער בין האדם לעץ. כך גם המשנה במסכת אבות, ומקורות נוספים. נקרא כעת 3 נקודות דמיון ועצות שניתן ללמוד מהעצים.

← 1: כח העמידה האיתנה: פחות דיבורים - יותר מעשים

3

אבות, ג, יז

רבי אלעזר בן עזריה.. אומר, כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו.. אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין, שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו.

← המשנה משווה את האדם לאילן וממשילה את מעשיו וחכמתו לענפיו ושרשיו של האילן. מה פירוש הביטוי בדוגמא הראשונה "חכמתו מרובה ממעשיו"? מדוע אדם כזה מתואר כשלילי? מה ממחישים השורשים ומה ממחישים הענפים במשל?

← דונו: כיצד ניתן להעמיק שורשים וחוסן נפשי כדי לא לאבד יציבות בשעת משבר?

4

באותו עניין, קראו את הסברו של הרב הירש לנקודת הדימיון בין האדם לאילן:

הרב שמשון רפאל הירש [גרמניה, 8081-8881] במעגלי שנה, ב, שבט

תקומתו של העץ איננה מושרשת בענפים ובעלים ובפירות המוארים – אלא בשורשיו, שהם מחוזקים במקום אשר הרוחות והסערות לא תגענה שמה. הם מתחזקים על מקור מים חיים של התחדשות. העץ איננו דואג בזמן שהסערות תופסות אותו, מנענעות אותו כופפות אותו- הוא לא נע ולא זע ממקומו, וכל זמן שהוא לא נעקר ממקומו, תהיה לו תקומה! ועל כן נמצא שהאילן לא הפסיד כלום, אדרבא-החליף כוח במאבק. כן הוא האדם. כל זמן שהוא נצמד לשורשיו הרוחניים- שום רוח לא תעקור אותו ממקומו. ונהפוך הוא, הסערות תעוררנה את כוח ההתחדשות!

← לפי הרב הירש, מה ייתן לאדם שורשים חזקים שימנעו ממנו ליפול? האם עלינו לברוח מהתמודדות ומקשיים?

← סבב שיתוף: מי מכם רוצה לשתף בסיטואציה מחייו שבמקום ליפול ולוותר הוא נלחם והתעקש עד שהצליח? מה נתן את הכוחות לכך?

2: כח הצמיחה: לזרוע ולטפח בסבלנות

5

קראו את המקור הבא:

הרב יעקב משה חרל"פ [1591-2881] מי מרום, חלק ה'

כל מערכת ימי החיים של האדם הם תמיד בבחינת זריעה למה שעתיד לצמוח. ועל כן הוא נקרא בשם "אדם" על שם האדמה. שכן כל שבחה של האדמה הוא מצד הגידול והצמיחה הבאים ממנה. וכשם שכל מה שצומח מן האדמה יש בתוכו זרע שזורעין אותו ושוב מעלה צמחים וגידולים חדשים, כן גם האדם, כל מה שממציא על ידי מחשבתו וכושר מעשיו, בגדר זריעה הוא, שממנה עתידים לצמוח ולפרוח גידולים חדשים עד אין סוף ואין תכלית. וכשם שלזריעה הנתונה באדמה דרוש עיבוד ועידוד, השקאה וכדומה במלאכות שבשדה, שרק על ידם מתעורר באדמה כח הגידול, כן אצל האדם. הנשמה העליונה- האלוקית, מעוררת בו כח הגידול והצמיחה, והעבודות הקדושות הן הן הפועלות להחיות את כח הגידול שלו.

← מה מקור השם "אדם" בו קרוי כל המין האנושי?

← מה הקשר בין כוחות הנפש לעבודות השדה כפי שמתואר בפיסקה?

3: כח ההתחדשות: אין יאוש בעולם!

6

הרב עדין שטיינזלץ [0202-7391] מאמר בעלון ישיבת תקוע, שבט, תשס"ג

אם מתבוננים בעצים, רואים לפעמים שעץ הנראה גדול ומבטיח בקיץ, נראה בסתיו מרשים הרבה פחות. לפעמים כל מה שנשאר אחרי השלכת, זה רק גזע וכמה ענפים. ומשום כך יש המתפתים לכרות אותו. אולם אם יודעים שמדובר בעץ חי, שבבוא הזמן הוא יצמח מחדש - כבר אין מתיאשים ממנו. גם לאדם קורה שהוא מגיע לעונת השלכת, ואז הכל מתייבש ונופל.. במצב כזה צריך פשוט לדעת לא לקצוץ את האילן; הוא יצמח מחדש, אם רק יתנו לו את הזמן ואת ההזדמנות. אחרי השלכת צומח לפעמים אילן שהוא לא פחות יפה מזה שקדם לו. זהו תהליך שמוטבע בתוך האילן, וכשהוא מתרחש צריך לזכור שזו דרכו, והוא עוד ישוב לצמוח בתוך זמן מה, וכן הוא לגבי אנשים. כמובן שאי אפשר לצפות שמי שטעה בדרך ונפל יתעורר מיד לצמיחה מחדשת; אם שלכת של עץ אורכת חצי שנה, שלכת של אדם עשויה להיות ארוכה הרבה יותר. אך תקופה זו מסתיימת בסופו של דבר, ואחריה מתחיל לבלוב מחדש, שידיעה מראש על קיומו מעודדת ומפיחה חיים..

הרב עדין אבן-ישראל [שטיינזלץ] 0202-7391 : מחנך, פרשן, והוגה. מחבר ספרי הגות יהודית וביאורים, לתנ"ך, לתלמוד, לכתבי הרמב"ם ולחסידות. נודע בעיקר בשל פירושו לתלמוד והיותו בעל ידע רחב בתחומי דעת שונים. חתן פרס ישראל למדעי היהדות לשנת 8891, עיטור נשיא מדינת ישראל לשנת 2102 ויקיר ירושלים לשנת 7102.

נעים להכיר...

היכרות עם דמויות מרכזיות בעם היהודי

